

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ Μ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 216 • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2008 • ΤΑΜΟΥΖ - ΑΒ 5768

Τι είναι και πως εκδηλώνεται ο σύγχρονος αντισημιτισμός

Του GERT WEISSKIRCHEN

ΚΑΘΕ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ του προβλήματος του αντισημιτισμού δεν μπορεί παρά να αφιερώσει μέρος της ερευνάς του στο μεγαλύτερο έγκλημα κατά της ανθρωπότητας- το Ολοκαύτωμα- καθώς και στον τρόπο με τον οποίο διατηρήθηκε η ανάμνησή του στις επόμενες γενιές μέσω της εκπαίδευσης. Η μεγαλύτερη εξοικείωση με τον αντίκτυπο της παιδείας για το Ολοκαύτωμα μπορεί να συμβάλλει στις προσπάθειες εξάλειψης του μίσους και προαγωγής του σεβασμού και της πολυφωνίας. Υπό το πνεύμα αυτό αρμόζει να θυμηθούμε τα λόγια του Theodor Adorno: *“Die Forderung, dass Auschwitz nicht noch einmal sei, scheint mir die allererste an Erziehung. Dass man sich diese Frage so wenig bewusst macht, zeigt, dass das Ungeheuerliche als solches doch noch nicht so in die Menschen eingedrungen ist, wie es sein müsste - und dasselbe ist ein Symptom dafür, dass die Möglichkeit, was die Menschen anbelangt, fortbesteht.”* [Στην εκπαίδευση κυριαρχεί η υπόθεση ότι το Άουσβιτς δεν θα επαναληφθεί ποτέ ξανά. Αυτού του είδους η ελλιπής πληροφόρηση επί του θέματος υποδηλώνει ότι η φρικαλεότητα του Ολοκαυτώματος δεν έχει χαραχθεί στη μνήμη μας στο βαθμό που θα έπρεπε - και αυτό αποτελεί μία ένδειξη του ότι οι πιθανότητες να ξαναζήσουμε κάτι τέτοιο παραμένουν ρεαλιστικές].¹

ΚΑΘΩΣ Η ΓΕΝΙΑ των επιζώντων του Ολοκαυτώματος σταδιακά συρρικνώνεται, η παιδεία για το Ολοκαύτωμα προβάλλει ως ολοένα και πιο επιτακτική ανάγκη. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή έρχεται σε αντίθεση με τα πορίσματα πρόσφατων ερευνών, σύμφωνα με τις οποίες αυξανόμενο ποσοστό νέων θεωρεί τον εθνικοσοσιαλισμό και τη ναζιστική δίωξη των Εβραίων παρελθόν, εκφράζοντας την άποψη ότι τα δύο αυτά θέματα είναι ασύνδετα με το παρόν.

Ο ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΟΡΙΣΜΟΣ του Αντισημιτισμού έχει ως εξής:

«Οι λεκτικές και φυσικές εκδηλώσεις του αντισημιτισμού στοχεύουν κατά Εβραίων ή μη-Εβραίων

και/ή της περιουσίας τους, κατά των θεσμών της εβραϊκής κοινότητας και θρησκευτικών κτιρίων. Επιπρόσθετα, τέτοιες εκδηλώσεις θα μπορούσαν επίσης να στοχεύουν κατά του Κράτους του Ισραήλ, νοούμενου ως εβραϊκή συλλογική οντότητα»².

ΩΣ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ:

- **Οι αντισημιτικές ενέργειες είναι εγκληματικές** όταν ορίζονται ως τέτοιες από τον νόμο (π.χ. άρνηση του Ολοκαυτώματος ή διανομή αντισημιτικού υλικού σε ορισμένες χώρες).
- **Οι εγκληματικές ενέργειες είναι αντισημιτικές** όταν στόχους των επιθέσεων αποτελούν είτε άτομα ή περιουσιακά στοιχεία, όπως κτίρια, σχολεία, τόποι λατρείας και κοιμητήρια, διότι είναι, ή θεωρούνται ότι είναι, Εβραίοι ή συνδέονται με τους Εβραίους.
- **Διακριτική μεταχείριση με αντισημιτικά κίνητρα** είναι η άρνηση παροχής ευκαιριών στους Εβραίους ή υπηρεσιών οι οποίες είναι διαθέσιμες σε άλλους. Αυτή η μορφή διακριτικής μεταχείρισης είναι παράνομη σε πολλές χώρες.

Παραπομπές:

1. Theodor W. Adorno: *Erziehung zur Mündigkeit* (Εκπαίδευση για ωριμότητα και ευθύνη (Frankfurt am Main, 1971, suhrkamp), σ. 88.

2. EUMC: A Working Definition of Antisemitism (Λειτουργικός ορισμός του αντισημιτισμού) <http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/AS/AS-WorkingDefinition-draft.pdf>

[Ο Gert Weisskirchen είναι βουλευτής από το 1976 στην Bundestag και καθηγητής κοινωνικής εκπαίδευσης. Επίσης είναι ο προσωπικός εκπρόσωπος του Προεδρεύοντος του Οργανισμού για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού. Το παραπάνω κείμενο είναι απόσπασμα από ευρύτερο μελέτημά του].

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Παλιός χάρτης της Κέρκυρας.

Η Συμβολή της Εβραϊκής Κοινότητας Κέρκυρας στην Ανάπτυξη δομών εγχρήματης πίστης

Του κ. ΧΡΗΣΤΟΥ Θ. ΔΕΣΥΛΛΑ

Η εβραϊκή «παρουσία στην Κέρκυρα σημειώνεται από το 12ο αιώνα με την αναφορά του ονόματος του Ιωσήφ του βαφέα σε οδοιπορικό του Ισπανού Ραββίνου Benjamin Tudela. Κατά την εποχή της κατοχής της Κέρκυρας από τους Ανδηγαυούς, ο αριθμός των Εβραίων ανέρχεται σε μερικές εκατοντάδες και διαμορφώνεται, ιδιαίτερη συνοικία, η judessa, στις παρυφές της πόλης. Την εποχή του Φιλίππου Α' του Τάραντα και της Αικατερίνης de Valois εκδίδονται διατάγματα για την προστασία τους,¹ ενώ την εποχή της καταλήψεως της Κέρκυρας από τους Βενετούς υπήρχε ήδη οργανωμένη κοινότητα, ως εκπρόσωπος της οποίας ο Davide Semo έλαβε μέρος στην υπογραφή της συνθήκης για την παράδοση του νησιού στη Γαληνοτάτη το 1368.²

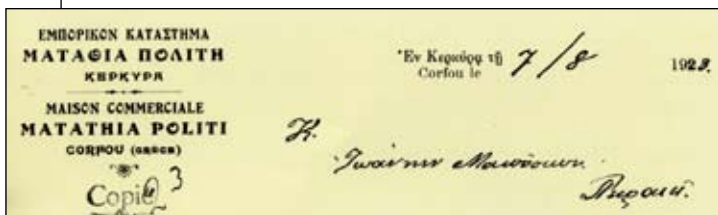
Ο πληθυσμός της εβραϊκής κοινότητας αυξήθηκε με την έλευση Εβραίων Σεφαραδίμ, οι οποίοι είχαν εκδιωχθεί το 1492 από την Ισπανία, στους οποίους το 1494 προστέθηκαν οι Εβραίοι που είχαν εκδιωχθεί από την Απουλία και αργότερα το 1589 μικρός αριθμός Μαρράνος από την Πορτογαλία, δημιουργώντας μια δεύτερη κοινότητα, την Απουλιανή.³

Η ελληνική συναγωγή διέθετε εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, τον οποίο είχε συντάξει ο Andrea Dona (24/10/1768), ενώ μεταγενέστερα και με βάση τον υφιστάμενο κανονισμό ψηφίστηκε νέος (28/3/1807). Η χρηστή οικονομική διοίκηση και διαχείριση, με την απειλή επιβολής προστίμων και χρηματικών ποινών, υπήρξε από τον κανονισμό του Α. Dona ένα σημείο στο οποίο δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα. Παρ' όλα αυτά δεν λειτούργησε πάντοτε αποτελεσματικά και αποτρεπτικά, αφού αρχαιακά εντοπίζονται παραβιάσεις διαφόρων άρθρων και ολιγωρία εκτελέσεως

καθηκόντων από τους οικονόμους και τους διαχειριστές της συναγωγής.⁴

Όταν η Βενετία προχώρησε στην εκδίωξη των Εβραίων από την επικράτεια και τις κτήσεις της με το διάταγμα της 24^{ης}/11/1572, εξαιρέθηκαν οι Εβραίοι της Κέρκυρας. Αυτό συνέβη επειδή η κοινότητά τους είχε λειτουργήσει θετικά για το νησί και είχε στηρίξει τη Γαληνοτάτη κατά τους Τουρκοβενετικούς πολέμους. Εκτός αυτού όμως τα μέλη της δεν παρέλειπαν σε κάθε ευκαιρία να δηλώνουν την ευπείθεια και τη συμπαράστασή τους, εξασφαλίζοντας την εύνοια της Βενετίας με τη συμμετοχή τους σε επίσημες τελετές και σε συμβολικά *δοσίματα*.⁵ Στην Κέρκυρα οι Εβραίοι, οι οποίοι ήταν περίπου 400 άτομα, μπορούσαν να μένουν σε διάφορα σημεία της πόλεως μαζί με τους Χριστιανούς και παρά κάποιες σκέψεις για τον περιορισμό τους κατά το έτος 1588, τελικά δεν δημιουργήθηκε γκέτο, όπως συνέβη στη Βενετία και σε άλλες περιοχές της Ιταλίας.⁶ Παρά το γεγονός αυτό όμως, κερκυραϊκή *πρεσβεία* στη Βενετία, με απεσταλμένους τους Ανδρέα Φιομάχο και Φίλιππο Κουαρτάνο, το 1592 πέτυχε από τη Βενετική Γερουσία την επικύρωση του περιορισμού των Εβραίων στη συνοικία τους, η οποία περιλάμβανε περίπου 500 σπίτια, ενώ από το 1406 τους επέβαλαν να φέρουν το ειδικό διακριτικό σήμα με απειλή προστίμου 300 δουκάτων, απαγορεύοντάς τους να διατηρούν ακίνητη περιουσία με μοναδική εξαίρεση τα ακίνητα που είχαν στη συνοικία τους.⁷

Οι σχέσεις των εβραϊκών κοινοτήτων, των οποίων ο πληθυσμός παρουσίαζε σταθερή αύξηση,⁸ με το χριστιανικό στοιχείο του νησιού και τα καθήκοντά τους προς το δημόσιο και τις τοπικές Αρχές καθορίζονταν λεπτομερώς μέσα από διάφορες σειρές καταγραφής των διοικητικών αποφάσεων,

Εμπορικό επιστολόχαρτο του Ματαθία Πολίτη, με ημερομηνία 7 Αυγούστου 1923.

που απώτερο στόχο είχαν την ομαλή συνύπαρξη.⁹ Οι περιορισμοί κατά των Εβραίων συνεχίστηκαν με διάφορα διατάγματα και επαπειλούμενες ποινές, που τελικά καταργήθηκαν από τους Γάλλους Δημοκρατικούς, όταν κατέλαβαν το νησί (1797-1799).¹⁰

Οι Αυτοκρατορικοί Γάλλοι, με την κατάληψη του νησιού το 1807, διατήρησαν τα προϋπάρχοντα προνόμια και επιπλέον με το διάταγμα της 14^{ης}/6/1814 τους εξασφάλισαν ισονομία και θρησκευτική ελευθερία. Όταν οι Άγγλοι κατέλαβαν την Κέρκυρα, το 1814, περιόρισαν τα δικαιώματα της εβραϊκής κοινότητας, μέχρι την εποχή της Ενώσεως (1864), οπότε πλέον και απέκτησαν ίσα δικαιώματα με τον υπόλοιπο πληθυσμό.¹¹

Η θέση των Εβραίων στις χρηματικές λειτουργίες της τοπικής οικονομίας:

Στις κυρίαρχουσες οικονομικές συνθήκες της Βενετίας που αναμφισβήτητα είχαν σημαντική επίδραση και στις κτήσεις, η πίστωση αποτελούσε παράμετρο καθοριστικής σημασίας με γεωοικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις καθώς μεγάλο μέρος των πιστωτικών αναγκών θεράπευαν ιδιώτες δανειστές και εβραϊκές τράπεζες.¹²

Οι δύο εβραϊκές κοινότητες της Κέρκυρας διακρίνονταν για τον αστικό τους χαρακτήρα, καθώς η επαγγελματική απασχόληση της πλειονότητας των μελών τους αφορούσε το εμπόριο, τη μεταποίηση και διάφορες προσοδοφόρες εγχρήματες δραστηριότητες.¹³ Κατ' επέκταση και ο ρόλος τους στην οικονομική ζωή του νησιού υπήρξε ιδιαίτερα σημαντικός. Τα σοβαρά οικονομικά έσοδα που απέφερε η ενασχόλησή τους με επιμέρους ιδιωτικο-οικονομικές δραστηριότητες πολλές φορές τροφοδοτούσαν την προκατάληψη, επειδή μέρος των κερδών συχνά ήταν προϊόν τοκοληψίας ή εφαρμογής του αγροτικού *προστυχίου*. Το εύρος

των δραστηριοτήτων αποτυπώνεται από τις αρχειακές μαρτυρίες εκ των οποίων προκύπτει ότι το 53,7% των περιπτώσεων που αναφέρεται στις επίσημες κατασχέσεις μεταξύ ιδιωτών είχε πραγματοποιηθεί από Εβραίους και αφορούσε περιπτώσεις εμπορικών και ναυτιλιακών δραστηριοτήτων.¹⁴

Παρά τις επικρατούσες δύσκολες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, οι Εβραίοι είχαν κατορθώσει με τις εμπορικές και τις οικονομικές τους δραστηριότητες να εξελιχθούν σε σημαντικό παράγοντα της αστικής οικονομικής ζωής του νησιού, γεγονός το οποίο τους εξασφάλιζε δικαίωμα εκπροσωπήσεως έναντι της βενετικής διοικήσεως ενώ σε μεγάλο βαθμό η εύνοια της Βενετίας προς αυτούς υπήρξε απόρροια της οικονομικής ευρωστίας τους.¹⁵ Επιπροσθέτως, σημειώνεται η παρουσία τους και στο δημόσιο οικονομικό χώρο με μια σειρά από ενέργειες, όπως: τη σημαντική χορήγηση άτοκων δανείων στις Αρχές της πόλεως, τη συνδρομή σε τακτική και έκτακτη πληρωμή φόρων, εισφορών και διαφόρων οικονομικών εκδουλεύσεων.¹⁶ Όμως, δεν πρέπει να αγνοείται ότι κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας, τα πολιτικά τους δικαιώματα περιορίστηκαν και καταβλήθηκε συστηματική προσπάθεια ελέγχου της πιστοδοτικής και οικονομικής τους δραστηριότητας. Σε κάθε περίπτωση όμως και παρά την όποια οικονομική δυσπραγία, οι σύνδικοι της εβραϊκής κοινότητας συνέχιζαν πάντοτε να καταβάλλουν άμεσα στο δημόσιο διάφορα χρηματικά ποσά ανάλογα με τις εκδιδόμενες κάθε φορά διαταγές.¹⁷ Σημαντική πτυχή αποτελεί το γεγονός ότι, αν και βρισκόταν σε ισχύ η αυστηρή απαγόρευση του έντοκου δανεισμού σε Χριστιανούς και η εξασφάλιση των χορηγούμενων δανείων με υποθήκευση ακίνητων, δεν ανακόπηκαν οι πιστωτικές τους δραστηριότητες καθώς χορηγούσαν κεφάλαια σε Χριστιανούς που τα τόκιζαν για λογαριασμό τους.¹⁸

Στην εβραϊκή συμμετοχή στη διαδικασία της εγχρήματης λειτουργίας της τοπικής οικονομίας πρέπει να προστεθεί και η εισροή επενδυτικών κεφαλαίων από Εβραίους που ζούσαν στο εξωτερικό και κυρίως στην Ιταλία. Η οικογένεια των Da Pisa αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα και πρόκειται για εβραϊκή οικογένεια τραπεζιτών της Φλωρεντίας. Είχαν άμεσες και στενές οικονομικές

σχέσεις με τους πάπες Λέοντα Γ', Κλήμεντα Ζ' και Παύλο Γ', επειδή δάνειζαν ή παρείχαν δωρεάν σε αυτούς και τις οικογένειές τους μεγάλα χρηματικά ποσά, αποσπώντας ως αντάλλαγμα σειρά προνομίων για την ενάσκηση οικονομικών και πιστωτικών δραστηριοτήτων.¹⁹ Η εβραϊκή αυτή οικογένεια ήλεγχε το 56% των κεφαλαίων που ήταν κατατεθειμένα στις εβραϊκές τράπεζες της Φλωρεντίας και παράλληλα τα μέλη της ήταν οι βασικοί μέτοχοι των τραπεζών της Λούκκα, της Σιένα, της Κρεμόνα, της Πάδοβα, της Φερράρα, της Βισσέντζα, της Μπολόνια, της Νεαπόλεως και της Κοζέντζα.¹⁹ Ακόμα είχαν επεκτείνει τις οικονομικές τους δραστηριότητες στον τομέα του γενικού εμπορίου και των ναυτιλιακών και εμπορικών ασφαλίσεων, ενώ η Κέρκυρα μαζί με τη Βαρκελώνη και σχεδόν ολόκληρη την Πορτογαλία υπήρξε ένα από τα μέρη των πιο σημαντικών οικονομικών και προσοδοφόρων δραστηριοτήτων τους εκτός Ιταλίας.²¹

Τα μέλη της εβραϊκής κοινότητας επιδίδονταν με επιτυχή τρόπο στη ναυτιλία, το εμπόριο, κυρίως το εξαγωγικό, το οποίο τους απέδωσε σημαντικά κεφάλαια και ανέδειξε πολλές εβραϊκές οικογένειες.²² Η οικονομική ευπορία των εμπόρων αυτών συνέβαλλε, ώστε από τις δωρεές τους να συντηρούνται θρησκευτικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλλά και να εξασφαλίζουν σημαντικές διοικητικές θέσεις.

Άλλη μορφή επαγγελματικής ενσωματώσεως των Εβραίων στην τοπική οικονομία υπήρξε και η ενάσκηση του επιτηδεύματος του μεσίτη. Οι μεσιτείες αφορούσαν τη διαμεσολάβηση για την αγορά και πώληση διαφόρων προϊόντων και εμπορευμάτων κυρίως λαδιού, κρασιού και δημητριακών, για τις οποίες λάμβαναν ποσοστό από τις αγορές ή τις πωλήσεις. Μεταξύ των Εβραίων μεσιτών που αναπτύσσουν μεγάλη δραστηριότητα, είναι και οι: Elia de Semo di Davide, Mamolo Nacamuli, Davide Semo qm Abramo, Giacomo Mordo, B. d' Osmo, που συμμετείχαν και στην πλειονότητα των δημόσιων πλειστηριασμών του Monte di Pieta (MdP)²³ ως κατακυρωτές διαφόρων ειδών. Επαγγελματικά οι Εβραίοι της Κέρκυρας διακρίθηκαν και για την ιδιαίτερη ενασχόλησή τους με την ιατρική.²⁴

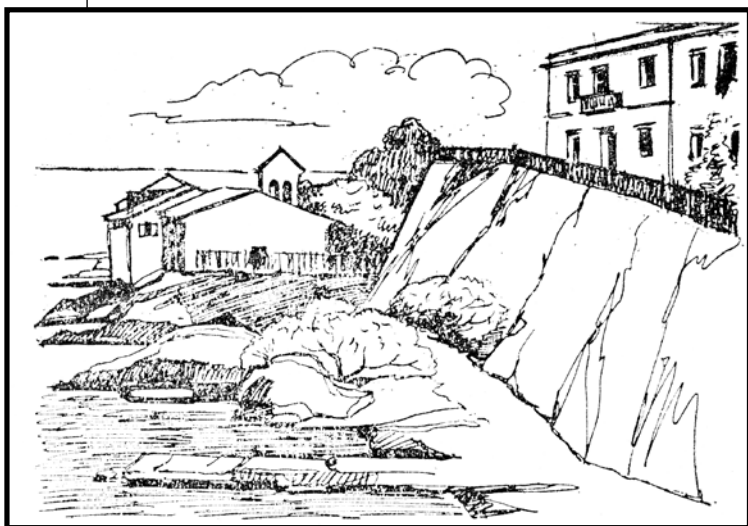

Εμπορική αλληλογραφία της κερκυραϊκής εταιρείας υφασμάτων «Υιοί Μωσή Σ. Κοέν», με ημερομηνία 16 Οκτωβρίου 1938.

Οι Εβραίοι της Κέρκυρας, διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο στην επανίδρυση του MdP από τον Α. Dona, το 1768, με την εμπλοκή τους σε διάφορα στάδια και διαδικασίες της λειτουργίας του, ενώ η κοινότητά τους μνημονεύεται για τις προσφορές και τη συμβολή της στη συγκέντρωση των ιδρυτικών του κεφαλαίων²⁵. Από την εξέταση των πηγών η συνδρομή τους αυτή προκύπτει ως αποτέλεσμα της γενικότερης υπακοής και αφοσίωσής τους προς τις βενετικές Αρχές, χωρίς να αγνοείται και το γεγονός ότι από την ίδρυσή του κινόλας αντιμετώπισαν το MdP ως ένα σημαντικό πεδίο με αναφορά στην πίστωση, στο οποίο θα μπορούσαν να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους, όπως και τελικά έγινε.

Στην Κέρκυρα, σε αντίθεση με μεγάλο αριθμό περιοχών της Ιταλίας και κυρίως τα παπικά κράτη δεν απαγορεύτηκε ποτέ, ακόμη και σε περιόδους εντάσεων, η πρόσβαση και οι συναλλαγές των Εβραίων με το MdP.²⁶

Η πλέον προσφιλής και προσοδοφόρα οικονομική δραστηριότητα των Εβραίων της Κέρκυρας ήταν ο έντοκος δανεισμός. Το ύψος του τόκου, με τον οποίο επίσημα δάνειζαν σε ιδιώτες ανερχόταν σε 10%²⁷ και από σειρά σωζόμενων εγγράφων προκύπτει ότι για το χρονικό διάστημα από 1837 έως 1841 σε 668 καταγεγραμμένες πράξεις δανεισμού στο ειρηνοδικείο, με διάρκεια μεταξύ 2 έως 4 μηνών, οι δανειστές των κεφαλαίων σε ποσοστό 37,6% ήταν Εβραίοι, ενώ τα ενεχυριζόμενα είδη ήταν κοσμήματα, υφάσματα, ρούχα, εργαλεία, σκεύη και είδη επιπλώσεως.²⁸

Κέρκυρα, τα μουράγια της Σπηλιάς (σχέδιο Τζ. Καΐμη)

Παράλληλα με τις δραστηριότητες αυτές, οι Εβραίοι συμμετείχαν ουσιαστικά κατά την εκδίπλωση της λειτουργίας του MdP. Η παρουσία τους στους δημόσιους πλειστηριασμούς ως κατακυρωτών κοσμημάτων κατά πρώτο λόγο, αλλά και ειδών ρουχισμού, με βάση το σωζόμενο αρχαιακό υλικό, φαίνεται να είναι ιστορικά συνεχής και συστηματική, με βάση δε τα καταγραφόμενα ποσοστά και λαμβάνοντας υπόψη και το συνολικό αριθμό του πληθυσμού τους, παρουσιάζεται να είναι αρκετά σημαντική. Το ενδιαφέρον τους εκτός των κινητών ειδών εστιάζεται και στην κατακύρωση των ακινήτων διαφόρων οφειλετών του ιδρύματος που κατέληξαν σε δημόσιο πλειστηριασμό²⁹ με εγγυητικές παρακαταθήκες σε μετρητά ή μετοχές.³⁰

Ενδεικτικά και μετά από σχετική επεξεργασία ανάλογων τεκμηρίων η συμμετοχή των Εβραίων στους δημόσιους πλειστηριασμούς κινητών αξιών του MdP, δεν δηλώνει μόνο τη συστηματικότητα, αλλά διαφαίνεται ότι άμεσα σχετίζεται με τη συμμετοχή τους σε αυτούς στο πλαίσιο μιας ενασχολήσεως σε επαγγελματικό επίπεδο. Επίσης, από το παρουσιαζόμενο πηγαϊκό υλικό διαπιστώνεται σαφέστατα ότι τα ποσοστά κατακυρώσεων υπήρξαν ιδιαίτερα υψηλά σε σχέση με τα εκπλειστηριαζόμενα είδη.³¹

Οι Εβραίοι δεν συμμετείχαν μόνον ως κατακυρωτές στο MdP, αλλά και ως πελάτες, οι οποίοι προέβαιναν σε δανειοληψίες, ενεχυριάσεις ή ανανεώσεις αγαθών. Πρόκειται για μια δραστηριότητα, η οποία ανιχνεύεται άμεσα με ονομαστικές αναφορές

σε Εβραίους που κατέφευγαν στην πίστωση μέσω του MdP ενεχυριάζοντας κινητές αξίες, και έμμεσα από τις σωζόμενες λίστες απώλειας των αποδείξεων των ενεχύρων, Bilietti ή viglietti di pegnora. Ακόμη, είναι πολύ σημαντικό το στοιχείο πως σε κάποιες από τις καταγραφές που διασώζονται ονόματα, διαπιστώνεται πως υπήρχε μεγάλος αριθμός συναλλασσομένων που ήταν Εβραίες.³²

Στους καταλόγους απώλειας των ενεχυραποδείξεων των πελατών του MdP, στους Εβραίους αναλογεί σημαντική ποσόστωση που φθάνει στο 18,7%³³ χωρίς να απουσιάζουν και καταγγελίες για την αγορά αποδείξεων ενεχύρων τις οποίες εξαργύρωναν με κέρδος.³⁴ Κάποιοι δε από τους Εβραίους οφειλέτες, αν και οι αρχαιακές πηγές δείχνουν πως αποτελούσαν μειονότητα, πραγματοποιούσαν επάλληλους διακανονισμούς των χρεών τους εξαντλώντας κάθε νόμιμο μέσο και παράλληλα κάθε παρεχόμενη δυνατότητα από το ίδρυμα.³⁵ Πολλοί Εβραίοι τηρούσαν στο MdP προσωπικούς καταθετικούς λογαριασμούς διαφόρων μορφών, ενώ κάποιοι άλλοι, που γνώριζαν τον τρόπο λειτουργίας και την αξιοπιστία του ιδρύματος στη διασφάλιση των κεφαλαίων, χωρίς να παραβλέπονται τα εγγυημένα ποσοστά τοκισμού (5% εις το διηνεκές), κατέθεταν κεφάλαια για λογαριασμό των συναγωγών, προκειμένου από την τοκοφορία των καταθέσεων να συντηρούνται ή να βοηθούνται φτωχές εβραϊκές οικογένειες.³⁶ Στο ίδρυμα όμως τηρούνταν και ειδικοί λογαριασμοί για τις εβραϊκές συναγωγές, για τα διάφορα εβραϊκά θρησκευτικά ιδρύματα και σχολές, για κληροδοτήματα με σκοπό τις προικοδοτήσεις κορασίδων εβραϊκής καταγωγής, ειδικοί λογαριασμοί για δωρεές Εβραίων σε χριστιανικά φιλανθρωπικά ιδρύματα ή σε φυσικά πρόσωπα και διαχείριση διαφόρων ταμείων που ανήκαν σε συλλογικά όργανα της εβραϊκής κοινότητας.³⁷

Εξάλλου, στο MdP υπήρχε κατατεθειμένο και γινόταν διαχείριση και αξιοποίηση του συνόλου των κεφαλαίων του Ταμείου των Αχθοφόρων, fondo facchini, το οποίο παρείχε συντάξεις και βοηθήματα στα μέλη του και τις οικογένειές τους. Ο Rubin Mordo ήταν ο capo των Εβραίων αχθοφόρων και είχε διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη συγκέντρωση των κεφαλαίων του ταμείου.³⁸ Οι αιτήσεις των μελών που ήταν Εβραίοι και επιθυμούσαν συ-

νταξιοδότηση από το ταμείο αυτό απευθύνονταν προς το MdP με συνημμένο υπόμνημα, στο οποίο τεκμηριώναν την αίτησή τους αναφέροντας αναλυτικά τους λόγους για τους οποίους είχαν ανάγκη συνταξιοδοτήσεως. Τη θέση των δικαιούχων Εβραίων συνταξιούχων που απεβίωναν κατελάμβαναν αμέσως άλλοι Εβραίοι η αίτηση των οποίων είχε γίνει αποδεκτή από την κυβέρνηση, ενώ περίμεναν κάποιο χρονικό διάστημα μέχρι να προκύψει κάποιο κενό, ώστε να ικανοποιηθεί το αίτημά τους.³⁹ Το έτος 1836 το ποσοστό των Εβραίων που λάμβαναν σύνταξη από το ταμείο των αχθοφόρων ανήρχετο σε ποσοστό 61,1% των συνταξιοδοτούμενων και λάμβαναν συνολικά το ποσό των 33 τάληρων (colonnati) και 440 οβολών, ενώ ο μέσος όρος του ποσού που λάμβανε κάθε συνταξιούχος μηνιαίως ήταν 3 τάληρα, με μοναδική εξαίρεση την περίπτωση της Rachele Belleli, χήρας του Moise Levi, η οποία λάμβανε 3 τάληρα και 440 οβολούς.⁴⁰

Στατιστικά, αν και τα στοιχεία είναι εξαιρετικά περιορισμένα και το μόνο που θα μπορούσαν να καταδείξουν είναι απλά μια τάση με κάποιες αναλογίες, αξίζει να αναφερθεί πως από τα διαθέσιμα τεκμήρια του MdP, οι αιτήσεις για συνταξιοδότηση από το ταμείο των αχθοφόρων, για τις οποίες εγγράφως υπήρχε η θετική γνωμοδότηση της κυβέρνησεως, ανέρχονται σε ποσοστό 25%. Παράλληλα, για ένα ποσοστό 25% δεν γίνεται κάποια μνεία ή αναφορά, ενώ η τεκμηριωμένη απόρριψη ανέρχεται στο ιδιαίτερα αυξημένο ποσοστό του 50% των περιπτώσεων. Από αυτές, επίσης διασώζεται και ένας ελάχιστος αριθμός ενημερωτικών σημειωμάτων, τα οποία αφορούσαν αναγγελίες θανάτου διαφόρων συνταξιούχων.⁴¹

Αν και από τις πηγές δεν προκύπτει κάποια μαρτυρία για Εβραίους που να ανήκουν στο υπαλληλικό προσωπικό του MdP, το ίδρυμα χρησιμοποίησε επικουρικά κατά την ενάσκηση των δραστηριοτήτων του και προκειμένου να διασφαλίζει καλύτερα τα συμφέροντά του την πείρα και τις γνώσεις εξειδικευμένων Εβραίων αργυροχρυσόχων, κυρίως για εκτιμήσεις κοσμημάτων, πολύτιμων μετάλλων και λίθων. Για το λόγο αυτό μεγάλος αριθμός εγγράφων και καταστάσεων εκτιμήσεως διαφόρων ενεχύρων ή ειδών προς φύλαξη στο MdP φέρει την υπογραφή Εβραίων εκτιμητών.⁴²

Παράλληλα και σε συνάρτηση με τα παραπάνω, διαπιστώνεται και καταγράφεται η ύπαρξη εβραϊκής ενώσεως (εταιρείας) με μέλη της εκτιμητές Εβραίους, τους οποίους χρησιμοποιούσε και το MdP ως εκτιμητές και ενεχυριαστές κατά τη διεξαγωγή των δημόσιων πλειστηριασμών⁴³ στους οποίους σημαντικός αριθμός υπερθεματιστών κυρίως των τιμαλφών ειδών ήταν μέλη της εβραϊκής κοινότητας.⁴⁴

Διαχρονικό γνώρισμα της κερκυραϊκής χρηματοπιστωτικής αγοράς υπήρξε το ευμετάβλητό της με επακόλουθο την ταχύτατη επέκταση ή συρρίκνωση και την έντονη ανταγωνιστικότητα. Στις συνθήκες αυτές τα μέλη της εβραϊκής κοινότητας με εξωτερικές (οικονομική συγκυρία, θέσμιση, κ.ά.) και εσωτερικές πιέσεις (έλεγχος κόστους, πιστωτικοί κίνδυνοι κ.ά), κατόρθωσαν να εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους αντιδρώντας άμεσα και με επιτυχία στις ευμετάβλητες αγοραίες συνθήκες, διαχειριζόμενοι τους κινδύνους με τρόπο ώστε να βελτιώνουν την ανταγωνιστική τους θέση και ταυτόχρονα την τοπική αγορά χρήματος.

Υποσημειώσεις:

1. I. Ρωμανός, *Ιστορικά έργα*, Κέρκυρα 1959, σσ. 389, 390-393.
2. Σ. Ασωνίτης, *Η Ανδηγαυική Κέρκυρα 13ος-14ος αι.*, Απόστροφος, Κέρκυρα 1999, σσ. 279-280, Ε. Λουντζής, *Περί της πολιτικής καταστάσεως της Επτανήσου επί Ενετών*, Κάλβος, Αθήνα 1969, σ. 255.
3. Οι Εβραίοι τραπεζίτες Menachem και Aaron Mozza έχτισαν τη Απουλιανή συναγωγή στο Οβρηοβούνι σε αντικατάσταση παλαιότερης, η οποία κήκε το 1537. P. Preschel, *The Jews of Corfú*, Νέα Υόρκη 1984, σσ. 24, 50.
4. Οι υπεύθυνοι της συναγωγής Elia Beleli και Isaac Vita Messulam έκαναν επίσημη αναφορά για τον οικονόμο Mandolin Vita Beleli κατηγορώντας τον για ολιγωρία αναλήψεως των καθηκόντων του. Συνέπεια της καταγγελίας αυτής ήταν να τιμωρηθεί με χρηματικό πρόστιμο ύψους πέντε τάληρων. Το μισό από το πρόστιμο αυτό δόθηκε σε φτωχούς Εβραίους και το άλλο μισό κατατέθηκε στο ταμείο της συναγωγής (10/5/1814), ANK (Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχ. Ν. Κερκύρας), *Αυτ. Γάλ.*, Φ. 58, φφ. 305r, 308v-309r.
5. S. Luzzatto, *Discorso circa il stato de gl' Hebrei, et in particolare dimoranti nell' inclita citta di Venetia*, Βενετία 1638, σσ. 19-25. C. Roth, *History of the Jews of Venice*, Φιλαδέλφεια 1932, σσ. 123-129, id., *History of the Jews*, Schockin Press, Νέα Υόρκη 1954, σσ. 125-176. ANK, *Μεγ. Πρωτοπ.*, Φ. 62, φ. 47r, *Ενετ.*, Φ. 63, υποφ. 7, φ. 7r, Α. Νικηφόρου, *Δημόσιες τελετές στην Κέρκυρα κατά την περίοδο της Βενετικής Κυριαρχίας (14ος-18ος αι.)*, Θεμέλιο, Αθήνα 1999, σσ. 170-190.

6. A. Foscarini, *Relazione*, Βενετία 1588, R. Calimani, *Storia del Ghetto di Venezia*, Μιλάνο 1985, σσ. 35-87.
7. Α. Μαρμωράς, *Ιστορία της νήσου Κερκύρας*, Κέρκυρα 1902, σ. 237.
8. Ι. Ρωμανός, *Ιστορικά έργα, ό.π.*, σ. 401. Α. Τσιτσάς, «Μια περιγραφή των Κορφών καμωμένη από το Στέφανο Μάστρακα», *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας* 11 (1974), σ. 84.
9. ANK, *Ενετ.*, Φ. 1, f. 33, έγγρ. 14/7/1693, φ. 1r,v-14/6/1693, φ. 1r,v-14/7/1693, φ. 1r,v και φ. 3r.
10. ANK, *Ενετ.*, Φ. 14, f. 1630-1633, φ. 66r,v, Π. Χιώτης, *Ιστορικά απομνημονεύματα Επτανήσου*, Αθήνα 1980, τ. 2, σ. 580, Α. Μαρμωράς, *Ιστορία της νήσου Κερκύρας*, ό.π., σ. 258.
11. ANK, *ΑΙΓ.*, Φ. 1618, f. 1, έγγρ. 29/4/1818, φ. 1r. ΑΕΚ, *G.I.*, 16/7/1814 φ. 3r. Δ. Πασχάλης, «Η Εβραϊκή Κοινότητα της Κέρκυρας», *Χρονικά*, τ. 24, τεύχ. 174 (2001), σ. 19 κ.ε.
12. Οι πιο σημαντικές ήταν οι τράπεζες των Vidal d' Angeli, Isaac Grego, Leon Gentili και Jacob qm Maimon Vivante που χορηγούσαν δάνεια με τόκο 5% και εγγύηση κινητές αξίες. F.C. Lane, *Storia di Venezia*, Τορίνο 1978, σ. 233.
13. ANK, *Ενετ.*, Φ. 105, φ. 314r, Φ. 106, φ. 22r.
14. ANK, *Ενετ. Διοίκ.*, ΦΦ. 248-249.
15. ASV (Κρατικό Αρχείο Βενετίας), *Misti*, Φ. 40, f. 62r,v.
16. G. Rojago, *Le leggi Municipali delle isole Ionie dall' anno 1386 fino alla caduta della Repubblica Veneta*, Κέρκυρα 1846-48, τ. 1, σ. 317, P. Preschel, *The Jews of Corfú*, ό.π., σσ. 27-33.
17. ANK, *Ενετ.*, Φ. 14, ff. 1630-1633, φφ. 85v-86r,v-87r,v.
18. Π. Χιώτης, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, ό.π., τ. 3, σ. 515.
19. S. Simonsohn, *The Apostolic See and the Jews*, Τορόντο 1990, σσ. 1581-1583, 1651-1653, 1674-1677, 1774-1775.
20. M. Luzzati, *La casa dell' ebreo. Saggi sugli Ebrei a Pisa e in Toscana nel Medioevo e nel rinascimento*, Πίζα 1985, σ. 249.
21. Scuola Normale Superiore di Pisa, *Archivio Salviati*, f. n. 242.
22. Όταν το 1858 δημοσιεύτηκε ο επίσημος εμπορικός κατάλογος, *συνεπεία των διατάξεων του α' αρθρ. της Κυβερν. Πράξεως*, είχε καταχωρημένους 186 εμπόρους της Κέρκυρας από τους οποίους οι 45 ήταν Ισραηλίτες. ΔΒΚ (Δημόσια Βιβλιοθήκη Κερκύρας), *G.I.*, n. 370, 27-9/9-10/1858.
23. Το Monte di Pieta συνδύαζε τραπεζικές και ενεχυροδανειστικές λειτουργίες σχετ. Χ. Δεσύλλας, *Η Τράπεζα των Φτωχών. Το Monte di Pieta της Κέρκυρας*, ΠΙΟΠ, Αθήνα 2006.
24. Κ. Καιροφύλακας, *Η Επτανήσος υπό τους Βενετούς*, Αθήνα 1942, σσ. 303-305. ΑΕΚ (Αρχ. Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας), *G.I.*, φ. 18, σ. 2.
25. ANK, *Ενετοκρατ.*, Φ. 64, f. 23, fs. 8, φ. 10r.
26. Πρόκειται βασικά για τις απαγορεύσεις των παπών: Γρηγορίου ΙΓ' (5/4/1576), Σίξτου Ε' (4/1/1588), Κλή-
μεντος Η' (18/7/1602), και τα διατάγματα: 20/8/1605, 22/12/1605, 12/2/1618. ASBR (Αρχ. της Banca di Roma), *Bolle e privilegi del Sacro Monte della Pieta di Roma* (1658), φφ. 58r-60v, 76r-90v, 100r-113v, 124r-127v, 148r-158v.
27. ANK, *Ειρην.*, Φ. 1437, reg. 4, φ. 80v, reg. 1, φ. 126r.
28. ANK, *Ειρην.*, Φ. 5595.
29. Τα μέλη της εβραϊκής κοινότητας είχαν στην κατοχή τους σημαντικό αριθμό αστικών και αγροτικών ακινήτων που εντοπίζονται από τα «γαμικά συμβόλαια», ANK, *Συμβολ.*, Φ. 598, f. 2, φφ. 45r, 55r, 85r, 92r, 98r, *Αντ. Γάλ.*, Φ. 45, υποφ. 7, φ. 365r.
30. ANK, *Αντ. Γάλ.*, Φ. 45, υποφ. 7, φ. 365r.
31. Αφορά όχι το σύνολο των πλειστηριασμών ανά έτος, οι οποίοι είναι πολύ περισσότεροι, αλλά αυτούς που διασώζονται καταγεγραμμένοι στις αρχαικές πηγές και εντοπίζονται στις σειρές: ANK, *Αρχ. Θρησκ.*, Φ. 119, f. 1, φφ. 129r-226v, *Έπαρχ.*, Φ. 146, φφ. 2r-242v, Φ. 147, f. 1, φφ. 1r-68v.
32. ANK, *Έπαρχ.*, Φ. 147, έγγρ. 21/12/1863, φ. 1r.
33. ANK, *Α.Ε.Δ.*, Φ. 2656, φ. n 3r.
34. ANK, *Εκτελ. Αστυν.*, Φ. 100, f. 16, έγγρ. 1/4/1823, φ. 1r,v, f. 21, έγγρ-19/9/1823r.
35. ANK, *Αντ. Γάλ.*, Φ. 44, υποφ. 4, φφ. 175r, 185r, 186r, *Α.Ε.Δ.*, Φ. 1223, fs (χ.α.), φ. 32r, *Ιόν. Κράτ.*, Φ. 281, φ. 241r.
36. ANK, *Ιόν. Κράτ.*, Φ. 419, φφ. 62r, 124r, 137r,v.
37. Π.χ. ο καταθετικός λογαριασμός υπέρ τρίτων του Vita Gaon ποσού 600 ταλήρων είχε ως εξής: Ελληνική συναγωγή 100 τάληρα, Ιταλική 150, Medras 50, Talmud Tora 30, Bicar Holim 20, G. Haim 20, Ospedale dei Roveri Cristiani 200 και για την προικοδότηση της Rachele Baruch του Salomon 30 τάληρα. ANK, *Ιόν. Κράτ.*, Φ. 419, 137r,v.
38. ANK, *Έπαρχ.*, Φ. 43, έγγρ. 4/10/1848, φ. 1r.
39. ANK, *Έπαρχ.*, Φ. 43, έγγρ. 15/2/1859, φ. 1r, έγγρ. 6/11/1855, φ. 1r, έγγρ. 8/5/1857, φ. 1r.
40. ANK, *Ιόν. Κράτ.*, Φ. 281, φ. 169r.
41. ANK, *Έπαρχ.*, Φ. 43, διάφ. Έγγραφα.
42. ANK, *Ιόν. Κράτ.*, Φ. 419, φ. 361r.
43. ANK, *Α.Ε.Δ.*, Φ. 319, fs. 9, φ. 19r.
44. ANK, *Α.Ε.Δ.*, ΦΦ. 146-147.

[Ο κ. Χρήστος Δεσύλλας είναι αριστούχος διδάκτωρ Οικονομικής Ιστορίας του Ιονίου Παν/μίου (2003) και μεταδιδακτορικός ερευνητής του Παντείου Παν/μίου (2008). Έχει σπουδάσει Θεολογία στο Εθνικό και Καποδιστριακό Παν/μιο Αθηνών και Ιστορία στο Ιόνιο Παν/μιο. Είναι τακτικό μέλος της Ιταλικής Ένωσης Οικονομικής Ιστορίας (S.I.S.E.) και τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα σχετίζονται με τη μελέτη υβριδικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των οικονομικών ιδεών του δυτικού Χριστιανισμού].

* Οι φωτογραφίες είναι από το Αρχείο του κ. Μ. Κ. Κωνσταντίνη.

Τζούλιο Καΐμη (1897-1982)

Του Δ. ΡΗΓΙΝΟΥ

Ενας μοναχικός άνθρωπος, αποσιωπημένος στη ζωή, φτωχότατος, χωρίς αναγνώριση του σημαντικού για την ιστορία του ελληνικού πνεύματος έργου του υπήρξε ο Ιούλιος Καΐμη. «Είχε μία άγια ζωή και απίστευτη αφιλοκέρδεια» (Δ.Π. Κοκκινίδης). Ο γράφων αυτές τις γραμμές τον είχε γνωρίσει προς το τέλος της ζωής του να κυκλοφορεί με μία ρυπαρή καπαρντίνα, εγκαταλειμμένος, βυθισμένος σε ποιές άραγε σκέψεις, περιπλανώμενος οδοιπόρος, κουφός, ενώ η αδελφή του Ραχήλ ζητάγε βοήθεια γι' αυτόν, δεδομένου ότι το Υπουργείο Πολιτισμού είχε αρνηθεί να του χορηγήσει σύνταξη.

Προερχόταν από παλιά εβραϊκή οικογένεια της Κέρκυρας. Ο πατέρας του Καΐμη Μωυσής υπήρξε προσωπικός φίλος του Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος -όπως αναφέρεται- τον απέστειλε στην τότε πολυπληθή από Εβραίους Θεσσαλονίκη, κατά τα ρευστά χρόνια της Συμμαχικής παρουσίας, με την ιδιότητα του πρώτου αντιπροσώπου του Ελληνικού Κράτους. (Μ. Φαΐς, επίμετρον σε Τζούλιο Καΐμη «Ελληνικά Τοπία», έκδοση Γαβριηλίδη 1993). Από περιβάλλον διανοουμένων ο Τζούλιο σπούδασε ζωγραφική στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ε.Μ.Π., δημιούργησε φιλικές σχέσεις με τον συμφοιτητή του ζωγράφο Γεράσιμο Στέρη (του οποίου αναδρομική έκθεση έργων έγινε στην Αθήνα φέτος, τον Ιούνιο 2008) και συνδέθηκε με τους Σικελιανό, Καζαντζάκη, Κόντογλου, κ.ά.

Ο Καΐμη μελέτησε βαθιά την ελληνική μυθολογία, την εβραϊκή ιστορία, τον πολιτισμό της Ανατολής και της Ινδίας. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα, επίσης, με τη Βίβλο, το Ταλμούδ και την Καβάλα στην προσπάθειά του να βρει κοινά σημεία, μεταξύ του Ελληνισμού και του Εβραϊσμού. Όπως ο ίδιος έγραφε: «Η ιουδαϊκή γραφή σώθηκε, παράδοξως, από τους Έλληνες και όχι από τους Εβραίους. Καθώς οι Έλληνες βρήκαν την Πεντάτευχο, αυτό που είχαμε χάσει: τη γραφή -το συμβολισμό δηλαδή της σκέψης και των μορφών.

Ενώ οι Εβραίοι, βλέποντας τους Έλληνες πανθειστές

να λατρεύουν την Πεντάτευχο, άρχισαν να την ερμηνεύουν και αυτοί στην ελληνική γλώσσα, γι' αυτό και η εβραϊκή γραφή λησμονήθηκε». (Βασικές ιδέες της παράδοσης).

Η μεγάλη προσφορά του:
Ο ελληνικός Καραγκιόζης

Ολη η ζωή του Καΐμη αφιερώθηκε στη μελέτη και παρουσίαση του ελληνικού Καραγκιόζη δεδομένου ότι πάντα θεώρησε ότι το θέατρο σκίων είναι συνέχεια της αρχαίας τραγικής παράδοσης με το σατιρικό και ηρωλατρικό χαρακτήρα που εκφράζει. Το πρώτο του σχετικό βιβλίο εκδόθηκε το 1935 γαλλικά, στην Αθήνα, με τίτλο «**Karaghiozis ou la comedie grecque dans l' âme du théâtre des aubres**». (Έκδοση «Hellinikes Technes». Η ίδια μελέτη εκδόθηκε το 1990, στα ελληνικά με μετάφραση των Κώστα Μέκκα - Τάκη Νήλια από τις εκδόσεις Γαβριηλίδη).

Ακολούθησε, το 1937, το μικρό σε έκταση βιβλίο του **Η ιστορία και η τέχνη του Καραγκιόζη** (Τυπογραφείο του «Κύκλου»). Για να γράψει αυτά τα βιβλία ο Καΐμη ξεκίνησε από το μηδέν δεδομένου ότι δεν υπήρχε βιβλιογραφία. Ψύρισε χωριά της Αττικής, της Εύβοιας, της Πελοποννήσου για να γνωρίσει παλαιούς καραγκιοζοπαίχτες και να συλλέξει στοιχεία. Στο βιβλίο του παρουσιάζει

επίσης 66 καραγκιοζοπαίχτες που έπαιζαν από το 1860 μέχρι το 1935.

Τα βιβλία του Καΐμη κοσμήθηκαν με ξυλογραφίες και ζωγραφίες του Αθαν. Δεδούσαρου και του Ολλανδού Κλάους Φρισλάντερ.

Ο Καΐμη, στη σύγχρονη εποχή, θεωρείται ο πρώτος που μελέτησε, μίλησε, ανέλυσε και παρουσίασε τον Καραγκιόζη, την ιστορία και τους ανθρώπους του, στα πλαίσια της λαϊκής παράδοσης. Η άποψή του ήταν ότι: «Από τότε που το ελληνικό κράτος ανασυστάθηκε, στα πρώτα μισά του περασμένου αιώνα, μια πλού-

Ο Τζούλιο Καΐμη στο Αγιον Όρος το 1927.

σια άνθηση από τα ποικίλα στοιχεία, ειδύλλια, σάτιρες, βουκολικά τραγούδια κ.ά., έδωσαν τη γέννηση στο λαϊκό θέατρο. Και, πράγμα παράξενο, η παράδοση αυτή, που διατηρήθηκε στο πνεύμα και στην ψυχή του λαού, συγχωνεύτηκε και μορφοποιήθηκε σε μια θαυμαστή ενότητα, πάνω στη σκηνή του θεάτρου σκιών του Καραγκιόζη». (Από συνέντευξή του στον Αχ. Χατζόπουλο, στην *Ελευθεροτυπία*, 4.11.1979).

Εικαστικός καλλιτέχνης

Προσωπογραφία.
Έργο του Τζούλιο Καΐμη.

Ο Καΐμης αγαπούσε με πάθος τις εικαστικές τέχνες, που είχε -άλλωστε- σπουδάσει. Οι γνωριμίες του στο χώρο ήταν με τους Χαλεπά, Κόντογλου, Τσαρούχη, Μόραλη, Εγγονόπουλο, Λουκόπουλο, Διαμαντόπουλο, Πικιώνη, Χατζηκυριάκο - Γκίκα, Ναταλία Μελά κ.ά. Φιλοτέχνησε πολλούς ζωγραφικούς πίνακες που χάριζε στους φίλους του και σπάνια πουλούσε. Χρησιμοποίησε, λόγω έλλει-

ψης μέσωσν, ευτελή υλικά, ζωγράφιζε σε καφενεία, ταβέρνες. Τα θησαυρισμένα λιγοστά του λάδια - ακουαρέλες, εβδομήντα έργα συνολικά, εκτέθηκαν, το 1995, στο Εβραϊκό Μουσείο της Νέας Υόρκης. Κυκλοφόρησε τότε ένα λεύκωμα (Εισαγωγή Μισέλ Φάις -έκδοση Caratzas, χορηγία Σαμ Μπενρουμπή), που έκανε γνωστό τον ζωγράφο στο εξωτερικό ενώ -αντίθετα- στην Ελλάδα παραμένει σχεδόν άγνωστος! (Αμ. Μιχαλοπούλου, *Καθημερινή*, 30.8.1995).

Το συγγραφικό του έργο

Ο Καΐμης δημοσίευσε άρθρα και μελετήματα πάνω στα θέματα των άμεσων ενδιαφερόντων του στα περιοδικά **ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ**, **Νέα Εστία**, **η Νεολαία** κ.λπ. Στο παρόν περιοδικό δημοσιεύτηκε, το 1978 (αρ. 8), άρθρο του με θέμα: «Φίλων: Ιουδαίος Ελληνιστής».

Μελέτες του σε βιβλία, εκτός από τα δύο που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι: **Το σπίτι του Ροδάκη στην Αίγινα** (1934 και β' έκδοση με πρόλογο Άρη Κωνσταντινίδη - 1997), **Βιβλικές Ιστορίες** - Συντεταγμένα κατά παράδοσιν (1954), **Ελληνικά Τοπεία** (1973, και β' έκδοση 1993), **Παραδόσεις** (2η έκδοση με αρχεία σχέδια των Φ. Κόντογλου, Γ. Γιάλα, Γ. Παπαδέλλη, Σπ. Βασιλείου, Μ. Κοφινά και Καΐμη - 1975), **Μύθοι** (1979), **Συναντήσεις** (με τους Φ. Κόντογλου, Γιαννούλη Χαλεπά, Ν. Χατζηκυριάκο - Γκίκα - 1992). Επίσης έχει μεταφράσει, κυρίως από τα ιταλικά, διάφορα κείμενα δημοσιευμένα σε περιοδικά και εφημερίδες

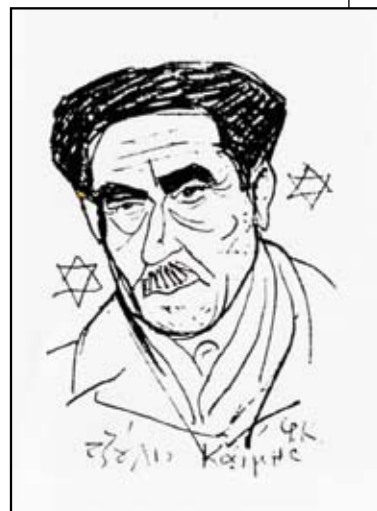
της εποχής του. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλές από τις μεταφράσεις του είναι φροντισμένες γλωσσικά ή εικονογραφημένες από τους Φ. Κόντογλου και Φοίβο Δέληφ.

Τέλος, για τον Καΐμη έχουν δημοσιευθεί πολλά άρθρα από το 1929 μέχρι τις μέρες μας τα οποία περιλαμβάνονται στο βιβλίο του Δ.Π. Κοκκινίδη, **Βιβλιογραφία Ιουλίου Καΐμη (1929-1940 και 1947-2004)**, έκδοση του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος, 2004, απ' όπου έχουν ληφθεί αρκετά στοιχεία για το παρόν άρθρο. Επίσης, ο Μισέλ Φάις έχει εκδώσει μυθιστορηματική βιογραφία του Ιουλίου Καΐμη, με τίτλο **Το Μέλι και η Στάχτη του Θεού**, εκδόσεις Πατάκη, 2001. (Πρόσφατο δημοσίευμα του Βασίλη Πλάταρου, με τίτλο «Ο Τζούλιο Καΐμη και η λαϊκή παράδοση», δημοσιεύθηκε στο περιοδικό **Ιστορία**, Μάιος 2008).

Ο Ιούλιος Καΐμης υπήρξε ένας αγνοημένος ερευνητής, μελετητής, ζωγράφος, συγγραφέας γι' αυτό προσεγγίζεται ως τύπος ποιητικού μύθου, ως άνθρωπος που αδυνατούσε να ζήσει την πραγματική ζωή.

Ο Τέρπος Πηλείδης έγραφε (*Ελεύθερος Κόσμος*, 9.3.1980):

«Τον είδα, τυχαία, στο δρόμο, χαμένος μέσα στο ανώνυμο πλήθος, να περιφέρει το μελίχιο βλέμμα του, πάνω από την τύρβη του αθηναϊκού δρόμου, αυτόν τον παράξενο, τον αλλόκοσμο θα έλεγα, Ιούλιο Καΐμη... Ποιοί άραγε και πόσοι τον ξέρουν; Σε πόσους λείει κάτι το όνομά του; Και όμως, είναι από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις των γραμμάτων μας. Με απέραντες γνώσεις (ξέρει δώδεκα γλώσσες, συμπεριλαμβανομένης και της... σανσκριτικής!) με βαθύτατη καλλιέργεια, με αυθεντικό «τάλαντον», είναι ο άνθρωπος που πρωτομίλησε για τον Καραγκιόζη (και μάλιστα, με μια μελέτη του στα γαλλικά, που είδε το φως, σαν ελληνική έκδοσι, το 1935) είναι εκείνος που επέβαλε, με τις αισθητικές μελέτες του, πλήθος νέων (και επιβληθέντων κατόπιν) καλλιτεχνών, ζωγράφος εξάιρετος και ο ίδιος, που, όμως, πάντα έμενε στη σκιά...».

Τζούλιο Καΐμης, 1938.
Σχέδιο του Φώτη Κόντογλου.

Κυρά Λένη

(«Το καλό είναι καλό, όπου και σε όποιον το κάνεις»)

Διήγημα της ΖΙΖΗΣ ΓΕΡΟΝΥΜΑΚΗ

Ελεγε πως «Το καλό είναι καλό όπου και σε όποιον το κάνεις». Δεν πρέπει να ξεχωρίζεις φυλετικές διακρίσεις ή θρησκεία. Κανείς δεν είναι ξεχωριστός στα μάτια του Θεού, μόνο οι Άνθρωποι βάζουν ταμπέλες και ξεχωρίζουν... Κατά τη διάρκεια της Κατοχής στην Ελλάδα, το Στρατόπεδο που βρισκόταν στην περιοχή του Χαϊδαρίου, το «Κ.Ε.Β.Ο.Π.», (Κέντρον - Εκπαιδευσεως - Βαρέων - Όπλων - Πεζικού), μετατράπηκε από τους Γερμανούς σε τόπο όπου φυλακίζονταν οι Έλληνες Πατριώτες! Εκεί βασανίστηκαν εκατοντάδες, πολλοί από τους οποίους εκτελέστηκαν! Το στρατόπεδο λειτουργούσε υπό τη Διοίκηση του αξιωματικού των SS Φίσερ. Οι συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων ήταν απάνθρωπες, στοιβαγμένοι σε κελιά μ' ένα κομμάτι ψωμί και νερό, βρώμικοι, σκελετωμένοι, γεμάτοι ψείρες και χωρίς ιδιαίτερο χώρο για τη σωματική τους ανάγκη. Ζούσαν με το φόβο αν θα ζήσουν το επόμενο λεπτό όταν η πόρτα του κελιού τους άνοιγε και ο διερμηνέας φώναζε τα επίθετά τους για εκτέλεση. Έτσι, χωρίς το δικαίωμα δίκης, χωρίς να μπορούν να υπερασπίσουν τον εαυτό τους.

Αυτή την αιματηρή και μελανή σελίδα της Ιστορίας βίωσε μια Ελληνίδα, η κυρά-Λένη, η Κυρά Λάμπραινα, η Μάνα μου! Ήταν Μητέρα τεσσάρων παιδιών, εγώ δεν είχα γεννηθεί τότε. Δραστήρια καλοσυνάτη, δίκαιη... Χαιρόταν να βοηθά τους Ανθρώπους. Στα μετέπειτα χρόνια την θυμάμαι όταν της έμενε λίγος χρόνος να προσεύχεται με ευλάβεια...

Ο Λόφος Αξιωματικών, τμήμα του Περιστερίου έως σήμερα, πήρε το όνομά του από τον τότε Αξιωματικό του Στρατού, Αλέξανδρο Σαραντάκο. Το σπίτι του ένα διώροφο με δέντρα και λουλούδια, με μια τεράστια μαύρη καγκελωτή εξώπορτα, δέσποζε στην κορυφή του Λόφου.

Η Στάση στα ριζά του δεν είχε όνομα. Επειδή όμως τον επισκέπτονταν ένστολοι αξιωματικοί, οι οδηγοί των Λεωφορείων γνώριζαν ότι ήταν αξιωματικός - άλλωστε τα σπίτια ήταν λιγοστά χαμόσπιτα. Και έτσι, έδωσαν στη στάση το όνομά τους και κατ' επέκταση στην όλη περιοχή. Μάλιστα όταν εγυρίζετο η ταινία με τον Αλέκο Αλεξανδράκη και την τότε σύζυγό του Αλίκη Γεωργούλη «Συνοικία το Όνειρο» για τα εξωτερικά γυρίσματα πήραν ρεύμα από το μοναδικό σπίτι του Σαραντάκου που είχε ηλεκτρικό. Αυτό το θυμάμαι πολύ καλά, ήταν Ιστορικό γεγονός για τους κατοίκους του Συνοικισμού και κυρίως για την... «Μαρίδα» που δεν ήταν και λίγη.

Τα Σπίτια του Λόφου Αξιωματικών ήταν δεν ήταν καμιά τριανταριά. Όλα ισόγεια πλινθόκτιστα με ασβεστωμένες τις αυλές και τα τελοσπάντων πεζοδρόμια. Μοσχοβολούσαν γιασεμί, βασιλικό, βιολέτα και γαζία. Ήσαν άνθρωποι του μόχθου, της οικογένειας αλλά κυρίως ήταν ενωμένοι και αγαπημένοι μεταξύ τους. Η Μάνα μου εκτός των άλλων ήταν και χωρατατζού, έλεγε «Μοιάζουμε στους Εβραίους με τα χαρίσματα που έχουμε». Και όταν την άκουγαν διαμαρτύρονταν οι γειτόνισσες «...ελαφρώς» εκείνη απαντούσε... «Ναι... καλά, γιατί ψέματα είναι!»

Οι βαριές πόρτες των κελιών άνοιξαν με θόρυβο, πριν είχε προηγηθεί φοβερός βηματισμός στο διάδρομο του Στρατοπέδου. Οι φωνές των Γερμανών στρατιωτών άγριες έσχιζαν τον αέρα και το πρωινό ξύπνησε τρομαγμένο από αυτές.

– Ράους! Ράους!

Βγήκαν όλοι κάτω από τα χτυπήματα των κοντακιών των όπλων στο τεράστιο προαύλιο. Παγωμένοι από το φόβο τους και με την ψυχή να φτερουγίζει έτοιμη να πετάξει, λύτρωση να βρει. Τους στοίχισαν όπως-όπως και τους είπαν να κάνουν...σιωπή! Λες και τολμούσε κανείς να μιλήσει...

Ο διερμηνέας ξεδιπλώνοντας ένα χαρτί σαν πάπυρο, τους είπε το... ευχάριστο γεγονός, πως...

– Σήμερα 20 Απριλίου ο Χίτλερ έχει τα γενέθλιά του...

– Χεστήκαμε! είπε κάποιος σιγανά όσο να τον ακούσουν οι διπλανοί του.

– ...Επ' ευκαιρία αυτού του «χαρμόσυνου γεγονότος»...ο Μεγάλος Φύρερ δίνει χάρη σε 30 φυλακισμένους με αυτό το χαρτί και σε είκοσι τέσσερις ώρες θα πρέπει να έχουν φτάσει στον τόπο κατοικίας τους. Αλλιώς θα πιάνονταν και θα εκτελούνταν επί τόπου! Τέτοια σιωπή δεν κάνουν ούτε οι νεκροί στα νεκροταφεία! Αυτό δεν ήταν «χαρμόσυνο γεγονός», αυτό ήταν θάνατος αργός.

Πάνω στους πέντε χιλιάδες κρατούμενους έπεσε μία μουγκαμάρα. Ακούστηκαν τα τριάντα «τυχερά επίθετα», οι ίδιοι δεν μπορούσαν ούτε να αναπνεύσουν, συνέπεσε επτά από εκείνους να είναι στο ίδιο κελί σαν παστωμένες σαρδέλες με άλλους τρεις, σύνολο δέκα άτομα... Η τεράστια πύλη του Στρατοπέδου άνοιξε, εκείνοι οι επτά, ήταν όλοι από την Κρήτη, Χριστιανοί με εξαίρεση οι δύο να είναι Εβραίοι στο θρήσκευμα. Όταν βγήκαν από την Πύλη ο ένας Εβραίος είχε την διάθεση να κάνει και χιούμορ.

– Βρε, βρε, είπε. Είμαστε σαν την Μενορά την επτά-φωτη...

Ροβολήσανε τον κάμπο, Απρίλιος μήνας και το χορτάρι είχε θεριέψει. Αμέτρητες κόκκινες παπαρούνες σπαρμένες εδώ κι εκεί. Ένας έσκυψε, έκοψε λίγο γρασίδι και άρχισε να το μασάει λες και έτρωγε το πιο ζουμερό φιλέτο...

Δεν σταμάτησαν να τρέχουν με όσες δυνάμεις είχαν, έφτασαν στα πρώτα σπίτια του Λόφου Αξιωματικών. Φοβεροί σε εμφάνιση με γένια, σχεδόν ξυπόλυτοι, αγριεμένοι. Ζήτησαν βοήθεια από τον πρώτο άνδρα που έβγαινε από το χαμόσπιτό του. Χωρίς να τους πει κάτι τους έδειξε ένα σπίτι πνιγμένο στα λουλούδια με μια ακακία στην αυλή του.

– Εκεί να πάτε, η Κυρά Λένη θα σας βοηθήσει σίγουρα!

Άντρας πράμα και τους έλεγε πως η Κυρά Λένη θα τους βοηθούσε ... μια γυναίκα. Χτύπησαν την πράσινη σιδερένια εξώπορτα, θυμήθηκαν οι έρημοι κάτι από τους ανθρώπινους τρόπους τους. Τρία χρόνια στο Χαϊδάρι είχαν ξεχάσει κάθε στοιχειώδη συμπεριφορά. Μια νεαρή γυναίκα γύρω στα τριάντα, μετρίου αναστήματος, με μαζεμένα τα μαλλιά πίσω σε κότσο και με μια σκούρα αλατζαδένια ποδιά, τους κοιτούσε από τα κάγκελα. Τους πλησίασε και άνοιξε την πόρτα, το βλέμμα της γεμάτο απορία...

– Από το Στρατόπεδο είστε σίγουρα, καλά πώς τα καταφέρατε;

Της εξήγησαν όσο καλύτερα μπορούσαν. Αν και της έδειξαν τα χαρτιά τους, δεν φάνηκε να τους αμφισβητεί παρ' όλο που ήσαν γραμμένα στα γερμανικά. Ο φόβος με χαρτιά ή χωρίς ήταν απλωμένος παντού. Παραμέρισε δυο τρεις και τράβηξε μια λαμαρίνα στερεωμένη για να μην την παίρνει ο αέρας, από κάτω φάνηκαν μερικά σκαλοπάτια, ήταν ένα υπόγειο το οποίο βρισκόταν επάνω στο πεζοδρόμιο, το είχε ανοίξει η ίδια όπως και το πηγάδι της αυλής με δεκατέσσερα μέτρα βάθος και έγκυος επτά μηνών. Το έκανε αυτό για να αποβάλει, γιατί έκανε συνέχεια κορίτσια και πίστευε πως και αυτό κορίτσι θα ήταν. Οι άνθρωποι την κοιτούσαν με δέος. Τους άπλωσε μια θημωνιά και ξάπλωσαν να ξαποστάσουν.

– Θα κάνω μια βόλτα στη γειτονιά εσείς άχνα, θα γυρίσω σε λίγο.

– Κυρά Λένη, ακούστηκε η φωνή ενός με προφορά κρητική, θέλω να σου πω κάτι, φαίνεσαι καλός άνθρωπος, εγώ λέγομαι Ιωσήφ και αυτός εδώ είναι ο ξάδερφός μου και λέγεται Ραφαήλ, είμαστε Εβραίοι στο θρήσκευμα!

Απομακρύνθηκε από κοντά τους μουρμουρίζοντας.

– Και που μου το είπες τι άλλαξε; Ο Θεός είναι ένας, οι λεπτομέρειες δεν με νοιάζουν...

Στα πρώτα δέκα πέντε σπίτια από τα τριάντα πε-

ρίπου εξήγησε την κατάσταση με ένα ύφος χειρότερο και απ' αυτό του Φίσερ.

– Θέλω παπούτσια, κάνα παντελόνι, μπλούζες, σκούφους, φανέλες και λίγο καπνό χύμα.

– Να δώσουμε αλλά οι δύο από αυτούς είναι Εβραίοι, δεν είναι Χριστιανοί και...

– Βρε άι στο διάολο που θα μου πεις εσύ τι είναι και τι δεν είναι. Όταν βοήθησα να γεννήσει η γυναίκα σου δεν με ρώτησες αν ήμουν Χριστιανή ή Εβραία, το μόνο που σε ένοιαζε ήταν να βοηθήσω και τίποτε άλλο. Αλλά δεν φταις εσύ ούτε και εσείς, γύρισε σε κάποιους γείτονες που είχαν μαζευτεί στο δρόμο. Φταίω εγώ που το είπα, μήπως και φιλοτιμηθείτε. Δεν πειράζει, θα βρω εγώ ρούχα και ό,τι άλλο χρειάζεται αλλά μην τολμήσετε να μου χτυπήσετε βραδιάτικα την πόρτα μου και να μου πείτε «Ελα Κυρά Λένη να δέσεις τον αφαλό του άνδρα μου γιατί πεθαίνει από τους πόνους», γιατί μαύρη σας μοίρα...

Είχε φτάσει στα τελευταία σπίτια όταν είδε τους γείτονες που της φώναζαν προηγουμένως να κουβαλάν όσα ήθελε. Συγκινήθηκε... δάκρυσε και έκρυσε ένα χαμόγελο που πήγε να ανθίσει στα χείλη της. Της άφησαν τα πράγματα εμπρός στα πόδια της.

– Να τα φέρετε στο σπίτι, μπορώ μόνη να κουβαλήσω τόσα πράγματα; Το τεράστιο μαυροκάζανο της μπουγάδας ήταν γεμάτο νερό μέσα αλισίβα και ποτάσα, έριξε όλα τα ρούχα τους και τα γύριζε κινώντας με ένα ξύλο σαν κουπί. Μετά σκέφτηκε πως άδικα τα έπλενε γιατί δεν θα προλάβαιναν να στεγνώσουν και να τα πάρουν μαζί τους. Τα πέταξε στα σκουπίδια, έχυσε το νερό που κατρακύλησε από το κάτω άνοιγμα της πίσω πόρτας του σπιτιού στον δρόμο.

Έβγαλε νερό από το πηγάδι για να πλυθούν οι άνθρωποι. Ένας-ένας τυλιγμένοι μ' ένα σεντόνι βγήκαν στην αυλή του σπιτιού, έριξε κάτι κουρελούδες για παραβάν, τους έδωσε μια πλάκα πράσινο σαπούνη και δυο μεγάλες πετσέτες. Πλύθηκαν, ξύρισαν γένια και μαλλιά σ' ένα υπαίθριο καθρέπτη έξω από τον καμπινέ που στο επάνω του μέρος, ανάμεσα από λουλουδάκια, έγραφε «Καλημέρα» με καλλιτεχνικά γράμματα.

Στο τζάκι πάνω σε μια πυροστιά ανακάτεψε μια κατσαρόλα που άλλες ημέρες έβραζε χόρτα, λίγο μπλιγούρι χωρίς λάδι. Έβαλε επτά πιάτα στο τραπέζι και δίπλα από μια φέτα ψωμί από μομπότα. Όταν ντύθηκαν, τους φώναξε να φάνε... Ο Εβραίος, ο Ραφαήλ, όταν φάγανε της εξήγησε πως έπρεπε να πάνε στον Πειραιά, αλλά δεν ήξεραν πως να πάνε για να βρουν το καϊκι που δούλευε εκεί ένας πατριώτης τους, ο Καπτάν Νικόλας, φίλος καρδιακός. Και αν δεν πήγαιναν εγκαίρως, το καϊκι έφευγε από τον Πειραιά κατά τις οχτώ το πρωί μέρα παρά μέρα... Υπήρχε φόβος να τους πιάσουν οι Γερμανοί και να τους εκτελέσουν.

– Θα πάω εγώ, είπε η Κυρά Λένη, θα τον βρω και θα δω τι θα μου πει. Ετοίμασε τα παιδιά της, ο άνδρας

της δεν είχε γυρίσει από την δουλειά, μ' ένα καρότσι έκανε τον μεταφορέα από τον Σταθμό Λαρίσης και ό,τι άλλο του τύχαινε. Περπάτησε η κυρά Λένη από τον Λόφο των Αξιωματικών με τα πόδια έως τον Πειραιά, αναζήτησε στα καϊκια τον Καπτάν Νικόλα, δεν ήταν και πολλά άλλωστε, όμως κανένας δεν τον ήξερε, άφησε το τελευταίο καϊκι με καρδιά φορτωμένη από πίκρα. Είχε σχεδόν βγει από το Λιμάνι όταν άκουσε πίσω της μια φωνή:

– Ε... Κυρά... Γύρισε, ήταν ο Καπετάνιος του τελευταίου καϊκιού. – Τι τον θες τον Καπτάν Νικόλα; Πες μου.

– Αν είσαι εσύ να δω ένα σημάδι, αλλιώς γιατί να σου πω;

Έβαλε το χέρι του στην τσέπη και έβγαλε μια ξεθωριασμένη ταυτότητα.

– Ξέρεις να διαβάζεις; Τον κοίταξε αγριεμένη.

– Από σένα καλύτερα. Αφού είσαι εσύ γιατί μου είπες ότι δεν είσαι, μου λες; Η φωνή της ακούστηκε θυμωμένη και με το δίκιο της.

– Παίρνω τα μέτρα μου Κυρά μου γι' αυτό ζω ακόμη κατάλαβες; Του είπε ποιος την έστειλε.

– Ζει ο Ραφαήλ; Σ' ευχαριστώ Παναγία μου, η μάνα του με μεγάλωσε όταν πέθανε η δική μου στην γέννα, εκείνη με βύζαξε, θα μπορούσε να με κάνει Εβραίο αλλά ήταν αγία γυναίκα. Μου είπε κάποτε πως...

– Εβραίος δεν γίνεσαι, γεννιέσαι... Συνήλθε...

– Πόσοι είναι; την ρώτησε.

– Είναι επτά και ένας ακόμη Εβραίος ο Ιωσήφ, όλοι είναι επτά δηλαδή. Της είπε να βρίσκονται εκεί στις δώδεκα το βράδυ, θα ανέβαιναν ανά δυο στο καϊκι κάθε δέκα λεπτά, όχι όλοι μαζί για να μην δώσουν στόχο.

Γύρισε απόγευμα στο σπίτι της. Τους είπε τα νέα και όλοι χάρηκαν. Ξεκίνησαν σε ομάδες για να μην δίνουν στόχο, παρ' όλο που είχαν χαρτιά ο φόβος ήταν φωλιασμένος στην ψυχή τους. Όταν έφτασαν στο λιμάνι η ώρα ήταν δώδεκα παρά τέταρτο. Την αγκάλιασαν όλοι και την φίλησαν βουρκωμένοι. Ο Ραφαήλ έμεινε τελευταίος.

– Άκου συντέκνισσα. Την είπε έτσι γιατί του είχε πει πως ο άνδρας της ήταν από την Κρήτη. Έχω ένα κοπέλι που τώρα μαθές είναι μικρό -μικρό δηλαδή- θα γυρίσω σε δέκα χρόνια μαζί του και θα τον παντρέψω με την μεγάλη σου κόρη, να μας περιμένεις ακούς; Ο Ραφαήλ κρατά τον λόγο του.

Μωρέ αυτός είναι τρελός, σκέφτηκε η Κυρά Λένη πώς να μην τρελλαθεί με τόσα που πέρασε στο Στρατόπεδο; Κάθισε σε μια γωνιά να ξεκουραστεί, δάκρυα γέμισαν τα νεανικά της μάτια, άραγε θα τα κατάφερναν οι καημένοι; Παρακάλεσε τον Θεό να πάνε όλα καλά.

Έφτασε χαράματα στο σπίτι της, οι κουρελούδες απλωμένες στα σχοινιά της μπουγάδας μαρτυρούσαν το υπαίθριο μπάνιο επτά ανθρώπων. Όλα τα άλλα τα

είχαν μαζέψει τα παιδιά της. Άνοιξε σιγά-σιγά την πόρτα, όλοι κοιμόνταν, κάθισε στο κρεβάτι και έβγαλε τα πάνινα παπούτσια της. Έκανε μια κίνηση να βγάλει και τις κάλτσες αλλά ήταν τόση η κούραση που δεν κατάλαβε πως κοιμήθηκε με τα ρούχα της. Το πρόσεξε το άλλο πρωί...

Δεν απασχόλησε αυτό το θέμα την γειτονιά περισσότερο από μια ημέρα, αυτό που προείχε ήταν πως θα βρουν λίγο φαγητό...

Τα χρόνια τα άσχημα πέρασαν, έκλεισαν όπως-όπως οι πληγές, κάποια γεγονότα πασπαλίστηκαν με την λήθη, ίσα που τα θυμόντουσαν. Έτσι είναι η ζωή, ο κόσμος. Όσπου ένα μεσημέρι κατέφτασε στον Λόφο των Αξιωματικών ο Ραφαήλ και ο γιός του, ένας Ντελικανής δυο μέτρα. Πόση χαρά πήρε αυτή η γυναίκα που τον είδε ζωντανό, αγκαλιάστηκαν και έκλαψαν σαν μωρά...

– Όλοι ήταν καλά, της είπε. Έχεις χαιρετίσματα και την αγάπη όλων.

Το τι κρητικά καλούδια της έφερε δεν περιγράφεται. Όταν έβγαλε ένα γλυκό σταφύλι να τους κεράσει, ο Ραφαήλ της είπε πως είχε έρθει για να συγγενέσουν δίνοντάς τους την κόρη της την Χρυσούλα. Τότε η Χρυσούλα είχε λίγο καιρό που είχε αρραβωνιαστεί, του το είπε χαμογελώντας για να αποφύγει την κουβέντα.

– Δώσε μας τότε την άλλη σου κόρη την Ματίνα...

Η Κυρά Λένη τον κοίταξε με μάτια ορθάνοιχτα από έκπληξη.

– Καλά άνθρωπέ μου, θυμάσαι το όνομά της; Κούνησε καταφατικά το κεφάλι του.

– Το θυμάμαι, της απάντησε.

– Δεν γίνεται να συμπεθερέψουμε κυρ Ραφαήλ, έλεγε για πρώτη φορά το όνομά του. Εμείς Χριστιανοί, εσείς Εβραίοι δεν γίνεται. Πάντως σ' ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου για την τιμή που μου κάνεις...

Σαν αστραπή ο Ραφαήλ θυμήθηκε τα λόγια της μάνας του στον Καπτάν Νικόλα που τον βύζαξε και τον μεγάλωσε μια Εβραία ένα Χριστιανόπουλο... «*Εβραίος δεν γίνεσαι, γεννιέσαι*»...

Όσο για την Κυρά Λένη, την μάνα μου, έκανε τόσα καλά πράγματα, βοήθησε τόσο κόσμο και είχε έναν θάνατο όπως τον ήθελε, μέσα σε κάτι ώρες πέταξε η ψυχή της στον ουρανό σαν πουλάκι, χωρίς να αρρωστήσει, χωρίς να κουράσει κανέναν. Στην κηδεία της, που έγινε στην Παιανία, μαζεύτηκε όλος ο Λόφος Αξιωματικών, άνθρωποι του μόχθου, άνθρωποι που ευεργετήθηκαν αμέτρητες φορές από εκείνη. Συχνά-πυκνά μας έλεγε αυτό που για εκείνη είχε γίνει δεύτερη θρησκεία πως «*Το καλό είναι καλό, όπου και σε όποιον το κάνεις*»!

[Η κα Ζιζή Γερωνυμάκη έχει εκδώσει την ποιητική συλλογή «Στους Απόντες της Ζωής μου» και δύο συλλογές διηγημάτων «Στων ονείρων τις στρατές» και «Ουρανός... Θάλασσα... Έρωτας»].

ENTTAR MOPEN:

Ο νεωτερικός κόσμος και το εβραϊκό ζήτημα

(Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2007 - Μετφρ. Σάββας Μιχαήλ)

Ο γνωστός Γάλλος στοχαστής Εντγκάρ Μορέν αναλύει το εβραϊκό ζήτημα στο πλαίσιο της νεωτερικότητας. Όσο η έννοια του Εβραίου παρέπεμπε ταυτόχρονα σε μια ταυτότητα λαού, έθνους και θρησκείας ήταν σαφής. Απ' όταν όμως οι Εβραίοι αρχίζουν να συμμετέχουν στην κουλτούρα των εθνικών και να αποκτούν την ιδιότητα του πολίτη, η κατάσταση γίνεται πιο σύνθετη. Ο συγγραφέας ασχολείται με τις σχέσεις συμπληρωματικότητας, αλλά και ανταγωνισμού που δημιουργούνται.

ΣΤΕΛΙΟΥ Δ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ:

Για ποιόν είναι τα δάκρυα Σιμόνη;

(Εκδόσεις «Μοντέρνοι Καιροί», 2007).

Στο μυθιστόρημα ξετυλίγεται η ιστορία μιας εβραϊκής οικογένειας, η ηρωίδα της οποίας έχασε τους γονείς της στο Άουσβιτς και είδε τα αδέρφια της να εκτελούνται. Προσπαθεί να ξαναβρεί την ευτυχία και τη γαλήνη της στην πατρώα γη της Παλαιστίνης.

ANTHONY BEEVOR ΚΑΙ
LUBA VINOGRADOVA:

Ένας συγγραφέας στον Πόλεμο - Ο Βασίλι Γκρόσμαν με τον Κόκκινο Στρατό, 1941-1945

(Εκδόσεις Γκοβόστης, 2007 - Μετφρ. Γ. Καστανάρας, Στ. Αργυροπούλου).

Κατά την εποχή που ο Anthony Beevor προσέγγιζε τα Σοβιετικά Αρχεία για να γράψει το βιβλίο του περι Στάλινγκραντ, ανακάλυψε τα σημειωματάρια του Βασίλι Γκρόσμαν. Ο Γκρόσμαν (1905-1964) υπήρξε πολύ σημαντικός σοβιετικός συγγραφέας, Εβραίος την καταγωγή (το πραγματικό όνομά του ήταν Ιωσήφ). Πιστό μέλος του καθεστώτος εστάλη το 1941 ως ανταποκριτής της εφημερίδας του Ερυθρού Στρατού. Κατέληξε να θεωρηθεί θρυλικός ήρωας του Πολέμου επειδή έζησε και περιέγραψε την Μάχη του Στάλινγκραντ. Επίσης περιέγραψε την πτώση του Βερολίνου και την πρώτη επαφή του Ερυθρού Στρατού με τα στρατόπεδα συγκεντρώσεων. Η α-

νταπόκριση του Γκρόσμαν με τίτλο: «Η κόλαση που λεγόταν Τρεμπλίνκα» χρησιμοποιήθηκε στο αποδεικτικό υλικό της Δίκης της Νυρεμβέργης. Αποσπάσματα αυτής της ανταποκρίσεως περιλαμβάνονται στο βιβλίο που έχει συντεθεί από τα ημερολόγια και τα σημειωματάρια του Γκρόσμαν με συνδετικό υλικό του Beevor.

ISAAC BASHEVIS SINGER:

Ο Σπινόζα της οδού Αγοράς

(Εκδόσεις «Μαΐστρος», 2007).

Από ομότιτλη ιστορία του Σίνγκερ γυρίστηκε η ταινία «Γέντλ» με την Μπάρμπρα Στρέιζαντ και τον Μάντι Πατίνκιν.

Το βιβλίο περιλαμβάνει εννέα διηγήματα που πρωτοδημοσιεύτηκαν το 1957, στα γίντις και σε αγγλική μετάφραση που επέβλεψε ο ίδιος ο συγγραφέας, όπως συνήθιζε. Οι πρωταγωνιστές ανήκουν στο γνώριμο ρεπερτόριο του συγγραφέα: αγαθοί χωρικοί και πονηροί έμποροι, ραβίνοι και αφελείς νοικοκυρές, φιλήδονοι και άπιστοι σύζυγοι, ονειροπαρμένοι επιστήμονες και φιλόσοφοι, ψεύτες, κλέφτες και,

τέλος, κάθε είδους δαίμονες και δαιμονισμένοι, εκτεθειμένοι σε κινδύνους, σε συνεχή εσωτερική σύγκρουση ανάμεσα στο καλό και το κακό.

Βιβλίο

ΑΛΜΠΕΡΤΟΥ ΝΑΡ:

«Επιπόλαιος επί πόλεως»

(University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2008).

Με περιεκτικό πρόλογο του Γιώργου Αναστασιάδη το βιβλίο περιέχει άρθρα και πεζογραφήματα του αείμνηστου ομόθρησκου Αλμπέρτου Νάρ που δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες της Θεσσαλονίκης, την περίοδο 1998-2003. Τα θέματα των κειμένων προέρχονται από αναμνήσεις και εικόνες του παρελθόντος (κυρίως της δεκαετίας του '60), αλλά και της σύγχρονης ζωής της πόλης, όπως τα είχε καταγράψει και σχολιάσει με παρατηρητικότητα, σατιρική διάθεση και συγκινησιακό χαρακτήρα ο συγγραφέας τους. Βιβλίο μνήμης και στοχασμού.

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece
36, Voulis str., 105 57 Athens , Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852
e-mail: hhkis@ath.forthnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 216, vol. 31 July – August 2008

- ✓ The main article is based on a report by Professor Gert Weisskirchen, personal representative of OCSE chairman-in-office, regarding the sources and manifestations of contemporary anti-Semitism.
- ✓ A study by Dr. Christos Desyllas uses the journey of Rabbi Benjamen of Tudela to examine the contribution of the Jewish Community of Corfu, whose presence is known from the 19th century. The Jewish businessmen of Corfu were fully-integrated in the economy of the island and had a beneficial effect on the local money market.
- ✓ The series «Greek-Jewish Figures of the 20th Century» looks at Julio Kaimi (1897-1982), an artist with a special interest in the Greek folklore culture of Karagiozis. The Jewish Museum of New York hosted an exhibition of his work in 1995.
- ✓ Gigi Geronimaki's short story entitled “Kyra Leni” and subtitled “good is good, wheresoever and to whomsoever you do it” tells the story of how a group of Jews were rescued in German occupied Athens.
- ✓ Presentations of recent publications on Jewish issues such as Edgar Moren's “The New World and the Jewish Question”.
- ✓ Book review

Translated from Greek by: *Kay Elvina Sutton*

Front cover: *Old map of Corfú*

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΨΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ: Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8
E-mail: hhkis@ath.forthnet. gr • Internet site: <http://www.kis.gr> • Κωδικός εντύπου: 3502
ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Μιχάλης Κύρκος, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421
Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους.
Διανέμεται δωρεάν

Gold Eurobank MasterCard

Μία ανεκτίμητη συλλογή ολοκληρώνεται!

Τρεις κάρτες MasterCard, μία επιλογή: Eurobank

 210-95 55 555

